

TARPTAUTINĖS MODERNIOSIOS KRAŠTOVAIZDŽIO ARCHITEKTŪROS STUDIJŲ IR TYRIMŲ PLATFORMOS LIETUVOJE IR EUROPOJE. *Le:NOTRE* PROJEKTO PERSPEKTYVOS

Gintaras Stauskis

*Urbanistikos katedra, Vilniaus Gedimino technikos universitetas,
Pylimo g. 26/Trakų g. 1, 01332 Vilnius, Lietuva
El. paštas Gintaras.stauskis@vgtu.lt*

Įteikta 2010 06 23

Santrauka. Šiuolaikinės studijos ir tyrimai architektūros srityje atliekami bendradarbiaujant skirtingų šalių mokslininkams plačiose geopolitinėse erdvėse. Europos kraštovaizdžio konvencija apibrėžia pagrindines kraštovaizdžio architektūros vystymo strategijas, taip pat ir šioje srityje vykdomų mokslinių tyrimų bei teikiamų akademinų paslaugų kryptis. Todėl straipsnyje šis dokumentas yra nagrinėjamas. Kraštovaizdžio architektūros studijų ir mokslo integralumo bei koordinacijos siekiama įvairiais būdais, vienas iš jų – tarptautinės virtualiųjų studijų platformos *Le:Notre* sukūrimas. Siekdamas sukurti skirtingų šalių mokslo, kūrybos, studijų ir kitų susijusių sričių žmonių bendravimo ir tobulėjimo erdvę, *Le:Notre* žinių platforma tapo vieta, kurioje sukuriama nauji universalūs intelektualiniai produktai, paliekantys vietos tautiniam ir regioniniam savitumui išreikšti bei prieinami daugeliui besidominčiųjų šiuolaikinėmis nuotolinio bendravimo priemonėmis. VGTU architektūros fakulteto mokslininkai ir pedagogai, taip pat ir šio straipsnio autorius, jau keletą metų aktyviai bendradarbiaujantys šioje erdvėje, siekia praplėsti kraštovaizdžio studijų ir mokslo Architektūros fakultete galimybes bei šiuo metu su partneriais kuria visa apimančią šiuolaikinę Europinės kraštovaizdžio architektūros nuotolinių studijų tinklą. Tikėtina, kad šis akademinis produktas, būdamas prieinamas vietos studentams ir pedagogams, paveiks kraštovaizdžio architektūros studijų ir mokslo VGTU Architektūros fakultete kokybę bei paskatins studentus ir jaunuosius tyrėjus giliau domėtis kraštovaizdžio architektūros klausimais Lietuvoje ir kituose Europos regionuose.

Reikšminiai žodžiai: Europos kraštovaizdžio konvencija, *Le:Notre* projektas, kraštovaizdžio architektūra, architektūros studijos, tyrimai.

Įvadas

Straipsnio tikslas yra Europos kraštovaizdžio konvencijos nuostatų kontekste pateikti kraštovaizdžio architektūros studijų ir tyrimų Vilniaus Gedimino technikos universiteto Architektūros fakultete apžvalgą bei pasiūlymus, kaip juos tobulinti, pasiremiant tarptautinio bendradarbiavimo perspektyvomis ir atsižvelgiant į Lietuvos poreikius bei galimybes. Remdamasis savo akademinė ir tyrimų patirtimi autorius analizuoja kraštovaizdžio architektūros studijų Vilniaus Gedimino technikos universitete esamą padėtį bei galimas perspektyvas Europos akademinio bendradarbiavimo programų kontekste. Straipsnio pirmajame skyriuje apžvelgiamos esminės Europos

kraštovaizdžio konvencijos nuostatos ir tarptautinio akademinio bendradarbiavimo paskatos, apibrėžiančios tokius klausimus, kaip specialistų rengimas ir tobulinimas, tyrimai bei jų pritaikymas, profesinis bendradarbiavimas, informacijos apie specialistus bei jų atliekamus darbus kaupimas ir sklaida. Straipsnyje pristatoma Europos kraštovaizdžio architektūros mokyklų tarptautinio bendradarbiavimo tinklo projekto *Le:Notre*, kuriame dirba ir VGTU Architektūros fakulteto atstovai, turinio ir pagrindinių akademinų temų apžvalga. Apibendrinimų vietoje pateikiami autoriaus pasiūlymai, kaip remiantis Europos kraštovaizdžio konvencijos principais ir *Le:Notre* projekto

teikiamomis galimybėmis tobulinti kraštovaizdžio architektūros mokymo programas ir tyrimų kryptis VGTU Architektūros fakultete.

Tarptautinio bendradarbiavimo paskatos Europos kraštovaizdžio konvencijoje

Kraštovaizdžio tvarkyba ir kūryba, skirtingose šalyse turinti gana skirtingas istorines tradicijas ir įvairią profesinę patirtį, buvo nagrinėjama daugelyje tarptautinių forumų ir bendrųjų dokumentų, o šiuo laiku geriausiai apibrėžiama visų Europos Sąjungos valstybių 2000 m. pasirašytoje ir ratifikuotoje Europos kraštovaizdžio konvencijoje (toliau – Konvencija) (Europos kraštovaizdžio... 2004). Lietuva šį dokumentą pasirašė 2000 10 20, Seimas jį ratifikavo 2002 10 03.

Gana daug erdvės Konvencijoje skiriama kraštovaizdžio architektūros specialistų rengimui ir tobulinimui, šios srities mokslo tyrimams, informacijos kaupimui ir jos sklaidai tarp Konvencijos subjektų. Specialistų rengimo klausimu šiame įstatymo galią turinčiame Europos Sąjungos dokumente rašoma (6 straipsnio B dalis):

„Kiekviena šalis įsipareigoja skatinti:

- a) kraštovaizdžio vertinimo ir tvarkymo specialistų rengimą;
- b) kraštovaizdžio politikos, apsaugos, tvarkymo ir planavimo daugiadalykes mokymo programas privataus ir viešojo sektoriaus profesionalams bei atitinkamoms asociacijoms;
- c) mokyklų ir universitetų kursus, kurie atitinkamoje dalykinėse srityse būtų skirti su kraštovaizdžiu siejamoms vertybėms ir klausimams, kuriuos kelia jo apsauga, tvarkymas ir planavimas.“

Iš šios plačią mintį atspindinčios santraukos greta kitų pabrėžtini šie pagrindiniai veiksmai, kuriuos Lietuvos valdžios ir valdymo institucijos savo piliečiams ir visos Europos bendruomenei įsipareigojo:

- skatinti visų sričių kraštovaizdžio **specialistų rengimą**. Specialistų rengimas apima ne tik akademinės studijas, bet ir vėlesnius kvalifikacijos kėlimo mokymo ciklus;
- skatinti **daugiadalykių** (ne vienadalykių, o tarpšakininių, tarpdisciplininių) **mokymo programų rengimą**. Pagal šias programas turi būti parengiami specialistai dirbti privačių ir viešųjų paslaugų srityse;
- skatinti neuniversitetinių mokyklų ir universitetų **specialiųjų dalykinių kursų rengimą** visoms kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo ir planavimo sritims.

Džiugu, kad Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija ėmėsi iniciatyvos, išvertė ir gražiai išleido šį išskirtinį Europos Sąjungos dokumentą, kurio viršelis puoštas M. K. Čiurlionio „Raigardo triptiko“ fragmentu. Deja, šio dokumento buvo išversti tik šeši puslapiai iš dvidešimties, tik pagrindinis Konvencijos tekstas be paaiškinamojo pranešimo. Pirmuosiuose Konvencijos lapuose pateikti esminiai kraštovaizdžio konvencijos susitarimo principai tarptautiniam dokumentui privaloma forma. Likusiuose be vertimo į lietuvių kalbą tolesniuose dvylikoje puslapių suformuluotas pagrindinių sutarties nuostatų pagrindimas, nurodoma, koks jų įgyvendinimo būdas, pateikiami kiti konkrečiam sutartų principų įgyvendinimui svarbūs dalykai, pavyzdžiui, planuojamų darbų finansavimas.

Neišverstose į lietuvių kalbą Konvencijos dalyse rašoma apie tai, kaip turi būti įgyvendinami pagrindiniai jos sutarties principai. Paaiškinamojo pranešimo (Konvencijos B dalis) 53 punkte aiškinama, kaip susitarusios šalys turi įgyvendinti specialistų rengimo ir mokymo programas. Konvencijos aiškinimu, tai nėra visiškai tapačios sąvokos: specialistų rengimas apima pirmosios pakopos (bakalauro) studijas universitetuose ir neuniversitetinėse aukštojo mokslo įstaigose bei antrosios (magistrantūros) ir trečiosios (doktorantūros) pakopos studijas universitetų kraštovaizdžio padaliniuose.

Greta būtinumo užtikrinti aukštos kokybės profesines ir specializuotąsias studijas kraštovaizdžio tyrimų ir tvarkymo srityse nurodoma, kokias mokymo programas šalys turėtų rengti. Pirmiausia čia kalbama ne apie studentus, o pabrėžiama, kad labiausiai tokių papildomų mokymų ir žinių atnaujinimo kraštovaizdžio srityje reikia renkamiems vietinio, regioninio ir šalies lygmens politikams ir valstybės institucijų bei savivaldybių tarnautojams, taip pat atitinkamiems viešojo ir privataus sektoriaus struktūrų darbuotojams. Taigi, specialistų rengimas viešajai tarnybai ir kraštovaizdžio architektūros darbams suprantamas gerokai plačiau, apimant akademinį sektorių – studentus, tyrėjus, pedagogus, taip pat įtraukiant į šį procesą politikus ir valdininkus kartu su verslininkais, jų profesinėmis asociacijomis ir kūrybinėmis sąjungomis.

Šioje Konvencijos dalyje taip pat numatyta, kaip šalys turi bendradarbiauti, kad labiau pažengę Europos regionai galėtų dalytis patirtimi su mažiau patyrimo viešojo valdymo srityje turinčiais. Konvencija nurodo (III skyriaus 8 straipsnis), kad šalys įsipareigoja bendradarbiauti, idant padidintų savo priemonių veiksmingumą. Konkrečiai pabrėžiami du dalykai:

1. Teikti viena kitai su kraštovaizdžio reikalais susijusią techninę ir mokslinę pagalbą, kartu kaupiant patirtį ir dalijantis ja bei mokslinių tyrimų projektų rezultatais.
2. Skatinti kraštovaizdžio specialistų mainus, ypač mokymo ir informavimo tikslais.

Kraštovaizdžio ir kraštovaizdžio architektūros sąvoką bei kraštovaizdžio architekto pagrindinius uždavinius aptarė daug autorių mokslo straipsniuose Lietuvoje ir užsienyje (Jakovlevas-Mateckis 2010; Laukaitytė-Malžinskienė 2008; Ziemelniece 2009). Kraštovaizdžio sąvokos samprata ir jos aiškinimas Konvencijoje gerokai skiriasi nuo keleto Lietuvos populiariojoje ir mokslo literatūroje cirkuliuojančių subjektyvios kūrybos formuluočių, apribotų jas sukūrusiųjų kompetencijos lauko. Konvencijoje pateiktas toks kraštovaizdžio apibrėžimas: „kraštovaizdis – tai žmonių suvokiama vietovė, kurios pobūdį nulėmė gamtos ir (arba) žmonijos faktorių veikimas ir sąveika“. Konvencijos nuostatas savaip interpretuojančiame Lietuvos kraštovaizdžio politikos kryptių apraše (Lietuvos kraštovaizdžio... 2004) kraštovaizdžio sąvoka pateikiama kaip „Žemės paviršiaus gamtinių <...> ir (ar) antropogeninių <...> komponentų, susijusių medžiaginių, energinių ir informacinių ryšiais, teritorinis junginys“. Antruoju papildančiu sakiniu nurodoma, kad tai „Žmonių suvokiama vietovė <...>“. Aiškesnių nuorodų apie tos vietovės žmonių siekius, jų formulavimą ir realizavimą šame dokumente nepateikiama.

Kraštovaizdžio kokybės, kaip pagrindinės visų darbų siekiamybės, tikslas Konvencijoje apibrėžiamas kaip „konkrečiam kraštovaizdžiui kompetentingų valdžios institucijų parengta *žmonių siekimų formuluotė*, atsižvelgiant į jų apylinkės kraštovaizdžio ypatumus“ (I skyriaus 1 straipsnio c dalis). Taigi kokybės tikslas yra ne valdžios, politikų, gamtos ar dar kieno norų ar poreikių tenkinimas, o vienareikšmiškai nurodoma, kad reikia atsigręžti į konkrečių bendruomenių konkrečių žmonių reikmes, jas išdiskutuoti ir išryškinti bei suprantamu būdu pasiūlyti bendruomenėms priimtinus sprendimus jų gyvenamųjų vietovių kraštovaizdžiuose.

Konvencijos privalomojo paaiškinamojo pranešimo (B dalies) 42 punkte nurodoma pusiausvyros svarba tarp trijų apibrėžiamų veiklos rūšių: kraštovaizdžio *apsaugos, tvarkymo ir planavimo*. Pabrėžtinai nurodoma, kad tam tikros ilgoje evoliucijos grandinėje esančių kraštovaizdžio sistemų būsenos sustabdymas ir užšaldymas tam tikrame raidos etape nėra Europos

valstybių tikslas. Tikslas daug labiau yra ateities pokyčių, tiek vykstančių per natūralius gamtos procesus, tiek ir per žmonių veiklą, valdymas, pabrėžiant ir įtvirtinant skirtingų kraštovaizdžių savitumus ir jų paveldėtas vertes, kurias ateities visuomenės poreikiams siekiama išsaugoti, praturtinti ir net paryškinti, o ne leisti joms sunykti.

Pagrindinės Konvencijos nuostatos, tiesa, gana apibendrintai, įtvirtintos 2005 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintų Lietuvos Architektūros politikos kryptių apraše (2005). Jame rašoma, kad „projektuojant naujas statybas ir kraštovaizdį būtų deramai atsižvelgiama į esamą urbanistinę ir gamtinę aplinką, sudaromos patikimos ilgalaikio architektūros ir gamtos paveldo tausojimo sąlygos“.

Apibendrinant šį Europos kraštovaizdžio konvencijos tyrimą tenka pripažinti, kad didžioji dalis joje numatytų Lietuvos įsipareigojimų akademiniam sektoriuje yra nevykdoma, o kai kuriais studijų ir praktinių darbų atvejais einama tiesiog priešinga kryptimi, nei buvo susitarta Konvencijoje. Pirmos svarbos uždavinys yra kuo greičiau kvalifikuotai išversti visą Konvencijos B dalį – paaiškinamąjį pranešimą ir prieinamu būdu paskelbti jį viešojoje erdvėje.

Kraštovaizdžio architektūros studijos VGTU Architektūros fakultete

Trumpa kraštovaizdžio architektūros studijų VGTU Architektūros fakultete akademinės ir tyrimų patirties apžvalga padės išryškinti studentų bei profesinės rinkos poreikius ir šios disciplinos perspektyvas anksčiau nagrinėtos Europos kraštovaizdžio konvencijos kontekste. Kaip žinome, VGTU Architektūros fakultete kraštovaizdžio architektūros studijų uždavinys yra praplėsti būsimųjų architektų profesinę kompetenciją ir suteikti jiems teorijos žinių ir praktinių įgūdžių pagrindus kraštovaizdžio architektūros profesinės veiklos srityje, kuri daugelyje Europos šalių yra savarakiškas architektūros kūrybos laukas, jau pripažįstamas ir Lietuvos aukštojo mokslo kryptių struktūroje. Tokiame kontekste šios srities problemos ir bus toliau aptariamoms.

Apžvalgą pradėsiu asmeniniu optimistiniu liudijimu, kuris iš dalies atsvers toliau pateiktą gana kritinį esamos padėties ir galimų tendencijų vertinimą. Per daugiau nei dešimtmetį darbo kraštovaizdžio architektūros disciplinoje nuolat jaučiu itin didelį teigiamą studentų nusiteikimą jos atžvilgiu – dauguma studentų yra labai smalsūs teorijos paskaitose ir aktyvūs per trumpučius praktinius susitikimus, o ši smalsia ir

potraukis paradoksaliai auga tolydžio mažėjant kraštovaizdžio architektūrai skiriamam studijų laikui.

Pagrindinė akademinė disciplina, kurią studijuojant Architektūros fakulteto studentams perteikiamos kraštovaizdžio architektūros žinios, yra teorinis kursas „Kraštovaizdžio architektūros pagrindai“. Papildant teorines studijas mokymo programoje numatytas laikas pratyboms, per kurias studentai atlieka nedidelės apimties namų darbą per tam skirtą laiką, kai dirbama savarankiškai be kontakto su dėstytojais. Teorinis ir praktinis kursai baigiami egzaminu. Iš šios disciplinos dėstyto patirties aiškiai matomi šie pagrindiniai dalykai (žr. lentelę):

1. Teoriniam kursui skirtas laikas yra per trumpas išdėstyti kraštovaizdžio architektūros pagrindus ir suteikti reikiamų gebėjimų studijuojantiems architektams, kad ji galėtų pasipildyti trūkstamas žinias savarankiškai. Net itin svarbioms pagrindų temoms, pavyzdžiui, kraštovaizdžio architektūros istorijai, planavimo koncepcijoms, erdvių kompozicijai, dendrologijai ir kitoms, galima skirti vos po vieną paskaitą. Tai labiau yra apžvalginis supažindinimas su kraštovaizdžio sąvokomis ir kraštovaizdžio architektūros supratimu apskritai nei nuoseklus teorijos ir praktikos kursas.
2. Pratyboms skiriamo laiko visiškai nepakanka bent kiek išsamiau aptarti parinktas nedideles praktines užduotis. Taigi pratybos iš esmės yra skiriamos savarankiškai atliekamo namų darbo užduočiai paskirti bei atliktam darbui priimti.
3. Teorinio kurso ir namų darbo įvertinimą vainikuojantis egzaminas negali patikrinti studentų žinių kraštovaizdžio architektūros pagrindų požiūriu, nes įvertinti galima tik išsamiai išdėstytą, išklaustą ir kartu su studentais aptartą akademinio kurso medžiagą.
4. Vasarą studentų iki 2010 m. atlikinėta praktika pagal ilgametę tradiciją buvo skiriama didelei tiesioginei

pažinties su vienu pagrindinių kraštovaizdžio architektūros elementų – augmenija – spragai užpildyti. Visai galima diskutuoti apie šios praktinės užduoties turinį, tačiau esu tvirtai įsitikinęs jos nauda būsimiems architektams. Todėl šios studijų proceso dalies atsisakymas dar labiau siaurina gautas žinias, įgytus įgūdžius ir šios srities profesinę kompetenciją.

Tuo teorinės pažintys su kraštovaizdžio architektūra ir baigiasi. Tačiau daugelyje kitų architektūros fakultete studijuojamų disciplinų bei atliekamų praktinių užduočių kraštovaizdžio architektūros klausimai yra paliečiami kaip labai svarbūs, o kartais ir lemiantys. Pirmasis Architektūros fakulteto studentų atliekamas urbanistinis projektas – poilsio kompleksas gamtinėje aplinkoje – iš esmės remiasi gamtinio kraštovaizdžio suvokimo ir interpretavimo pratybomis, pradeda vietovės gamtinio kraštovaizdžio savybių ir vertybių nustatymu ir baigiamomis tų vertybių išsaugojimo bei modifikavimo galimybių išbandymu įkomponuojant į gamtinį kontekstą naujus architektūrinius elementus. Vienas pagrindinių urbanistinių projektų bakalauro studijose – miestelio suplanavimo projektas. Šiame didelės teritorinės ir probleminės imties darbe kraštovaizdžio architektūros dalykas yra svarbi gija, einanti per visą projekto rengimo ciklą nuo esamos kraštovaizdžio sistemos vertybių identifikavimo iki kraštovaizdžio elementų raidos koncepcijos ir praktinio įgyvendinimo rengiant miestelio bendrąjį ir detalųjį planus. Papildomų teorinių žinių pateikimas studentams paremtas dėstytojų asmenine patirtimi ir entuziazmu kraštovaizdžio architektūros sričiai, kurio visados pakanka.

Miesto gyvenamojo kvartalo rekonstrukcijos ir daugiabučio gyvenamojo namo projektas vainikuoja bakalauro studijas, ir šiame darbe itin ryškios kraštovaizdžio architektūros problemų analizės ir kūrybos dalys. Urbanizuotoje teritorijoje kraštovaizdžio

Lentelė. Kraštovaizdžio architektūros studijų akademinės struktūros kaita VGTU Architektūros fakultete 2001–2010 m.
Table. Dynamics of academic curriculum for landscape architecture at Faculty of Architecture of VGTU in 2001–2010

Metai	Akademinės programos struktūra			Iš viso valandų	Kreditų skaičius
2001	Teorija (egzaminas)	Kursinis projektas (įvertinamas)	Vasaros praktika (vertinama diferencijuotai)	128	3
2006	Teorija (egzaminas)	Kursinis projektas (be įvertinimo)	Vasaros praktika (vertinama diferencijuotai)	120	3
2010	Teorija (egzaminas)	Namų darbas (be įvertinimo)	–	80	2

elementai dažnai pasiūlo visą urbanistinės struktūros erdvinės ir funkcinės raidos modelį, realizuojamą detaliais kvartalo ir jo statinių sprendiniais.

Kraštovaizdžio architektūros klausimai giliau nagrinėjami magistrantūros studijose, kur pastaraisiais metais įgyvendinamos urbanistinio projektavimo ir urbanistinio planavimo kryptys, pastaroji perėmusi gerą patirtį iš buvusios Miesto ir krašto planavimo programos. Kai kuriais atvejais itin kryptingai kraštovaizdžio architektūra besidomintys studentai šia tema parengia net magistro baigiamuosius darbus.

Daugiau optimizmo suteikia tai, kad kraštovaizdžio architektūros srityje baigiama rengti ir daktaro disertacija. Žinia, kad G. Laukaitytės-Malžinskienės darbas profesine kompetencija padidins kraštovaizdžio architektūros akademinį potencialą, turi daug pamatuoto pagrindo. Fakulteto akademinės pajėgos šioje srityje augina A. Mocevičiaus istoriniu diskursu parengta daktaro disertacija itin aktualioje parkų meno raidos srityje (Mocevičius 2010). Galima drąsiai teigti, kad didesnio šios srities jaunųjų mokslininkų skaičiaus radimąsi riboja ir siaura pagrindinių studijų kraštovaizdžio architektūros programa bei mažos tyrimus šioje srityje vykdančių mokslininkų pajėgos.

Iš kitos pusės žvelgiant, pavieniai Architektūros fakulteto mokslininkai nestokoja kompetencijos kraštovaizdžio architektūros srityje. Tą liudija fakulteto dėstytojų vykdomi užsakomieji darbai, tarp kurių paminėtini didelę praktinę vertę įgavę Trakų rajono ir miesto bendrieji planai, kurių kraštovaizdžio dalį taikomosios teorijos ir metodikos požiūriais papildė G. Laukaitytė-Malžinskienė. Šio straipsnio autoriaus atliktas tarptautinis mokslo projektas „Darnios rekreacijos ir turizmo plėtra Vilniaus mieste“ (Stauskis 2009: 28–38) rėmėsi kraštovaizdžio prieinamumo principų sinteze su darnaus mobilumo galimybių plėtra. Pažymėtina ir Vilniaus savivaldybės iniciatyva 2008 m. surengtų architektų kūrybinių dirbtuvių, kuriose dalyvavo ir daug VGTU architektūros fakulteto auklėtinių, sėkmė, kurių originalūs tyrimai ir naujoviški pasiūlymai sukrėtė itin sustabarėjusį vilniečių ir visų lietuvių požiūrį į vandens pakrančių, kaip viešųjų miesto erdvių, šiuo atveju – Vilnios upės prieigų, panaudojimą (Architektūros parko... 2008).

Palyginimo dėlei reikia pabrėžti, kad Europos kontekste specialias kraštovaizdžio architektūros studijų programas turinčių universitetų autoriai svarsto ir apie kiek kitokias globalaus konteksto problemas. Štai Europos kraštovaizdžio architektūros mokyklų tarybos, kurios nariu yra ir VGTU Architektūros fa-

kultetas, žurnale *Journal of Landscape Architecture* M. Hellstrom Reimer straipsnyje svarstomi kraštovaizdžių ekologinio funkcionalumo klausimai estetikos ir darnios raidos požiūriais (Hellstrom Reimer 2010: 24–37). Tyrinėjant miestų tapatumą sudomins Vakaruose populiarus T. Turner požiūrio į miestą kaip į savos rūšies kraštovaizdį teorija (Turner 2006: 21–37). Šio urbanistinio kraštovaizdžio fizinių elementų arsenalas ir jų suvokimo savybių visuma sudaro miestų tapatumo pagrindą.

Apibendrinant iškeltus pastebėjimus aiškėja pagrindinės tendencijos: studijų laiko, teorinių žinių ir praktinių įgūdžių kiekis kraštovaizdžio architektūros studijoms VGTU Architektūros fakultete tolydžio vis mažėja ir jau pasiekė minimalaus profesinio lygmens žymę; pavienių fakulteto dėstytojų ir mokslininkų kompetencijos lygis tolydžio kyla, jie gali pakelti esamus ir perspektyvinius mokymo ir tyrimo darbų krūvius; kraštovaizdžio architektūros darbų kiekis ir jiems atlikti reikalingų specialistų poreikis tiek viešajame sektoriuje, tiek ir privačioje praktikoje vis auga, o praktikuojančių architektų kompetencija kraštovaizdžio architektūros srityje, kaip pabrėžia savivaldybių nuolatinųjų statybos komisijų nariai, nesuteikia didelių vilčių. Kita vertus, specialiai parengtų kraštovaizdžio architektų Lietuvoje lyg ir neturime, išskiriant tik užsienyje studijavusius kolegas. Šių pagrindinių tendencijų fone matoma gana neaiški kraštovaizdžio architektūros studijų VGTU Architektūros fakultete perspektyva.

Le:Notre projekto prasmė ir perspektyvos

Andre Lenotre vardas šiai Europos akademinio bendradarbiavimo programai buvo parinktas itin pamatuotai ir tapo Europos akademinio sąjūdžio už kraštovaizdžio architektūrą ir jos pažangą simboliu. Matyt, visiems puikiai žinomi šio garbaus ir talentingo prancūzų menininko kūriniai, realizuoti daugelio Europos šalių kraštovaizdžiuose. Kaip matome, tarptautinis bendravimas nėra vien šių dienų išradimas, jį talentingi kūrėjai praktikavo jau labai seniai. Gerbiami tėvynėje garsūs menininkai nusipelnėdavo pagarbos ir už kitose šalyse realizuotus darbus. Manau, kad sukurti sodrų meno kūrinį toli nuo tos vietos, kur augai ir mokeisi, yra nepalyginamai sunkiau, atsakingiau, bet kartu ir garbingiau nei tik gerai dirbti savame krašte. Įsiklausymas į vietinės gamtos ir tautos gyvenimo gaidas rodo itin puikią kūrybinę klausą ir liudija išties tarptautinį kūrėjo talentą.

Taigi, mintis bendradarbiauti kuriant kraštovaizdžius buvo realizuojama jau nuo seno, aktyviai prakti-

kuojama ji ir šiandieninėje Europoje. Gerai žinome apie garsių Europos mokyklų, turinčių senas kraštovaizdžio kūrimo ir mokymo tradicijas, bendradarbiavimą skirtingose akademinėse ir tyrimų programose. Dirbti pavieniui ir tikėtis aukšto tarptautinio lygio rezultatų yra daugiau nei naivu: problemos, susijusios su šandienos kraštovaizdžiais, jau seniai peržengė miestų ir valstybių sienas, jų sprendimas taip pat reikalauja plataus požiūrio, paremto skirtingų kraštovaizdžio sričių patirtimi, kaip tai pabrėžiama ir Konvencijoje. Taigi, izoliuotis ir nebendrauti šiandienos akademiniam ir mokslo pasaulyje neapsimoka, yra per brangu, rizikinga ir galų gale savižudiška mokyklų ir jų studentų ateities perspektyvos požiūriais.

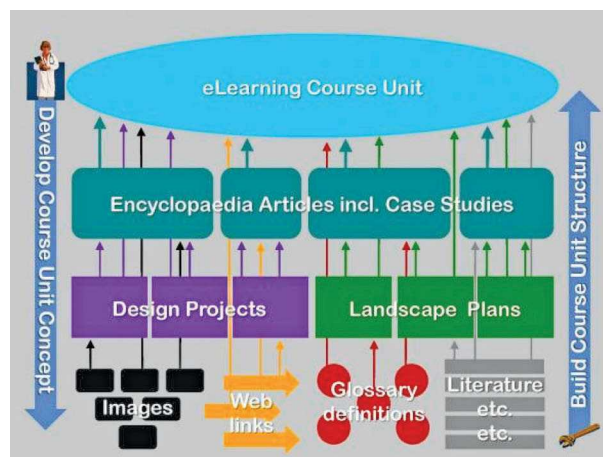
Puikias galimybes Europos universitetams keisti studentais ir dėstytojais suteikia ERASMUS akademinė mainų programa, tik ji retai naudojama mainams kraštovaizdžio architektūros srityje. *Le:Notre* – tai Europos Komisijos remiama akademinio bendradarbiavimo programa. Į ją šiuo metu yra įsitraukę apie pusantro šimto mokyklų visuose Europos regionuose. Programos pagrindinis tikslas yra kurti pačių įvairiausių kraštovaizdžio sričių žinių pasikeitimo platformą virtualioje erdvėje, kur partneriai pateikia informaciją apie savo mokyklų patirtį, tyrimų problemas ir perspektyvas bei susilaukia neformalaus atliepio iš kitų partnerių apie tas problemas ir iššūkius. Internete pateikiami tekstiniai paskaitų konspektai su pačia įvairiausia papildomąja medžiaga (nuotraukomis, schemomis, mokomaisiais filmais), pateikiami atlikti kraštovaizdžio tyrimų, vertinimų, planavimo projektai.

Pažvelgę į internete pateikiamą *Le:Notre* programos struktūrą (www.le-notre.org), pamatysime šiuos teminius informacijos skyrius:

- kraštovaizdžio istorija;
- vykdomi kraštovaizdžio tyrimai, rengiamos disertacijos;
- universitetų mokymo programos;
- mokslo tyrimo projektai;
- magistrų ir doktorantų vykdomi tyrimai;
- literatūros nuorodų ir ryšių sistema.

Artimesnis programos tikslas yra sukurti pagrindą nuotolinėms Europos kraštovaizdžio architektūros studijoms. Tam pasitelkiama internete pateikiama mokymo turinio struktūra visuose teminiuose blokuose, periodiškai organizuojami virtualūs seminarai, kuriuos veda skirtingų šalių profesoriai, vyksta praktiniai ciklai skirtingose mokyklose, besikeičiant tiriamomis situacijomis, organizuojamos vasaros mokyklos

(*summer schools*), kurių dalyviai gauna ir visų Europos universitetų pripažįstamus ECTS kreditus. Sistema yra atvira, ji nuolat atnaujinama ir papildoma aktualia ir kita svarbia bei naudinga informacija, naujais darbais, publikacijomis (žr. paveikslą).

Pav. Nenutrūkstamo mokymosi programos *Le:Notre* struktūros schema

Fig. Structural scheme of lifelong study *Le:Notre* project

Šiuo metu programoje dirbantys universitetų atstovai, pageidaujantys ir sugebantys aktyviau prisidėti prie ugdymo turinio kūrimo, kuria skirtingus teminius šio turinio blokus pagal bendrai visų partnerių aptartą ir priimtą struktūrą.

Le:Notre nuotolinio mokymo tinklas siekia sukurti visa apimančią studijų ir mokslo platformą, kurią konkrečiai sudaro tokios keturios programos (*The Le:Notre...*):

1. Mokymo ir studijų stiprinimas:

- Personalo gebėjimų kūrimas remiantis kraštovaizdžio projektais, ypač naudojant informacines technologijas visose mokymo srityse: kaupiant ir apdorojant duomenis, pristatant ir tiriant geriausius pavyzdžius, įkuriant vasaros kursų programą personalui.
- Europos kraštovaizdžio architektūros magistrantūros studijų programos, modulių, atskirų paskaitų ciklų sukūrimas, ypač paremiant universitetus, kuriuose kraštovaizdžio studijos yra mažiau išplėtotos.
- Europos kraštovaizdžio architektūros programų akreditavimo sistemos sukūrimas, nustatant ir prižiūrint kraštovaizdžio architektūros išsilavinimo

sistemą ir nustatant magistrantūros studijų programų akreditavimo ir (ar) pripažinimo procedūras.

2. Kraštovaizdžio architektūros tyrimų stiprinimas:

- Tarpdisciplininės Europos kraštovaizdžio ontologijos sukūrimas, bendradarbiaujant su Europos Mokslo fondo Kraštovaizdžio padaliniu ir Europos Taryba, remiantis Europos kraštovaizdžio konvencijos nuostatomis ir įtraukiant kraštovaizdžiui gretimas disciplinas.
- Europos diplominių studijų ir doktorantūros nuotolinių studijų programų sukūrimas, suaktyvinant tyrimų metodų koordinavimą ir paiešką.
- Europinio tyrimo institucijų registro sukūrimas, ypač pagal glaudų ryšį tarp Europos kraštovaizdžio architektūros mokslo ir studijų sričių.

3. Inovacijų skatinimas Europos kraštovaizdžio architektūros praktikoje:

- Geriausių praktinių sprendimų ir pavyzdžių dokumentavimas, siekiant padidinti visuomenės sąmoningumą ir informuotumą veikiant per Europos kraštovaizdžio tarybą ir parengiant monografijų seriją apie pagrindinių Europos miestų kraštovaizdžius.
- Internetinės inovatyvių kraštovaizdžio sprendimų nuorodų ir šaltinių duomenų bazės sukūrimas.
- Europos kraštovaizdžio kūrimo subjektų tinklų kūrimas, sujungiant pirmaujančias tyrimų, studijų ir verslo institucijas, ypač sutelkiančias pastangas ekologijos, klimato, energijos ir kitose aktualiose srityse.

4. Tvaraus institucijų tinklo sukūrimas:

- Europos pažangių kraštovaizdžio architektūros studijų *Le:Notre* instituto sukūrimas, nustatant jo organizavimo struktūrą ir veiklą anksčiau minėtomis sritims.
- Instituto geografinės imties sričių praplėtimas, įtraukiant Šiaurės Afrikos, Centrinės Azijos ir kitų suinteresuotų ir Europai artimų regionų savivaldybių, universitetų padalinius ir kitas institucijas, norinčias plėsti gerų tyrimo ir įgyvendinimo praktikų sklaidą.
- Stiprinti Internetinės informacijos mainų ir bendradarbiavimo platformos funkcionalumą ir praktiškumą skirtingoms vartotojų grupėms.

Šio straipsnio autorius dirba „Miesto regiono žaliosios infrastruktūros“ teminiame bloke ir kartu su kolegomis iš Jungtinės Karalystės, Austrijos, Portugalijos, Italijos, Rumunijos kuria šiuos akademinių programų turinio skyrius:

- Miesto regiono identifikavimas.

- Miesto regiono kraštovaizdžio sistemos apibūdinimas.
- Miesto regiono kraštovaizdžio sistemos raidos scenarijai.
- Miesto regiono planavimo ir raidos pavyzdžių analizė.
- Kiti miesto regiono kraštovaizdžio sistemos raidos klausimai.

Apibendrinimai ir išvados: programos akademinė reikšmė architektų rengimui VGTU

Le:Notre programoje dirbantys daugelio Europos universitetų atstovai kuria ir per keletą artimiausių veiklos metų sukurs subalansuotos struktūros studijų programas, kurių turinys, grįstas skirtingų kultūrų miestų raidos patirties ir problemų analize, plačiai atspindi Europos problemas. Lietuva iki šiol turi itin ribotą studijų ir mokslo plėtojimo bei sklaidos erdvę ir potencialą. Tą lemia tautinė tradicija (esame tik antroji miestiečių karta), atsilikusi ūkio padėtis struktūrinių reformų srityje, gana nedideli elitines menų profesijas studijuojančių asmenų skaičiai, kurie rytoj nežada dramatiškai augti, o gal ateityje net mažės, ir su tuo susijęs akademinio sektoriaus vangumas. Todėl mūsų atstovams dalyvaujant šios programos darbuose ir renginiuose galima tikėtis didelių akademinų „dividendų“ kraštovaizdžio architektūros studijoms VGTU ir kituose Lietuvos universitetuose. Apibendrinant išskirtini pagrindiniai iš jų:

1. **Praplėsti ir papildyti** VGTU ir kituose Lietuvos universitetuose dėstomus kraštovaizdžio architektūros akademinius kursus, pasiimant ir prisitaikant tuos *Le:Notre* paruoštus teorinius ir praktinius studijų fragmentus, kurie būtų tinkami pagal turimą ir planuojamą šių studijų apimtį.
2. Suteikti platesnę ir geriau koordinuotą **studijų erdvę magistrantams ir doktorantams**, pasinaudojant prieiga prie praktiškai neribotų mokymo, tyrimų ir praktikos žinių bei informacijos išteklių, suformuotų pirmaujančių Europos kraštovaizdžio architektūros mokyklų ir praturtintų patirtimis iš metropolinių bei periferinių Europos regionų.
3. Suteikti **tyrimo ir bendradarbiavimo erdvę** aktyviems universitetų pedagogams ir mokslininkams dalyvauti bendruose Europos Sąjungos tyrimo projektuose ir programose, jais remiantis rengti publikacijas ir kitaip gausinti bei tobulinti savo rengiamą mokslo produkciją.

4. Sukurti terpę, kurioje laipsniškai galėtų rasti **ben-drujų (jungtinių) skirtingų pakopų studijų progra-mų**, kurių reikalingumą pajuto daugelio Europos universitetų, taip pat ir VGTU bendruomenės.
5. *Le:Notre* – puiki Europos akademinė iniciatyva, tik viena iš daugelio perspektyvių šiandienos bendra-darbiaujančios Europos galimybių, kuria turėtu-me tinkamai pasinaudoti Lietuvos kraštovaizdžio architektūros studijų ir mokslo bei ten dirbančių specialistų geresnės ateities labui.

Literatūra

- Architektūros parko kūrybinės dirbtuvės* [interaktyvus]. 2008. Vilniaus miesto savivaldybė [žiūrėta 2010 05 31]. Prieiga per internetą: <<http://www.archparkas.vilnius.lt/main.php>>.
- Deveikienė, V.; Jakovlevas-Mateckis, K. 2010. Kraštovaizdžio architektūros forumo 2010 „Kraštovaizdžio architek-tūra – patirtis, tendencijos, perspektyvos“ rezoliucija, *Urbanistika ir architektūra* 34(2): IVa–IVb.
- Europos kraštovaizdžio konvencija (European Landscape Convention and Explanatory Report)*. 2004. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. ISBN 9955-499-01-x. P. 5. [žiūrėta 2010.05.31]. Prieiga per internetą: <<http://www.am.lt/LSP/files/krast-konv.pdf>>.
- Hellstrom Reimer, M. 2010. Unsettling Eco-spaces: aest-hetic Performances for Sustainable Futures, *Journal of Landscape Architecture*. The European Council of Landscape Architecture Schools ECLAS. Spring 10: 24–37.
- Jakovlevas-Mateckis, K. 2010. Miesto kraštovaizdžio architek-tūros problemos. Kraštovaizdžio architektūra – patirtis, tendencijos, perspektyvos, iš *Kraštovaizdžio architektūros forumo – 2010 mokslo darbai*. Lietuvos kraštovaizdžio architektų sąjunga, 14–27.
- Laukaitytė-Malžinskienė, G. I. 2008. Kraštovaizdžio vizuali-nės raiškos savitumo apsauga didmiesčio priemiestinėse teritorijose, *Urbanistika ir architektūra* 32(2): 103–112. doi:10.3846/1392-1630.2008.32.103-112
- The Le-Notre Thematic Network Project. Landscape Education: New Opportunities for Teaching and Research in Europe* [interaktyvus], [žiūrėta 2010 03 30]. Prieiga per internetą: <<http://www.le-notre.org/>>.
- Lietuvos architektūros politikos krypčių aprašas* [interaktyvus]. 2005. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 05 18 nuta-rimas Nr. 554 [žiūrėta 2010 04 09]. Prieiga per internetą: <http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=5553>.
- Lietuvos kraštovaizdžio politikos krypčių aprašas* [interaktyvus]. 2004. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 12 01 nutarimas Nr. 1526 [žiūrėta 2010 04 09]. Prieiga per inter-netą: <http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=5044>.
- Mocevičius, A. 2010. *Lietuvos sodų ir parkų meno raida ir tendencijos (XVII–XX a.)*. Daktaro laipsnio disertacijos santrauka. VGTU.
- Turner, T. 1996. *City as Landscape. A Post-Modern View of Design and Planning*. London. ISBN 0-419-20410-5.
- Stauskis, G. 2009. Darnios rekreacijos ir turizmo plė-tra – alternatyvus mobilumo mieste skatinimo būdas,

Urbanistika ir architektūra 33(1): 28–38.
doi:10.3846/1392-1630.2009.33.28-38

Ziemelniece, A. 2009. The Visually Aesthetic Quality of Landscape Space of Zemgale Plain, *Architecture and Urban Planning* 10(3): 175–180.

INTERNATIONAL MODERN STUDY AND RESEARCH PLATFORMS OF LANDSCAPE ARCHITECTURE IN LITHUANIA AND EUROPE: PERSPECTIVES OF LE:NOTRE PROJECT

G. Stauskis

Abstract. Modern studies and research in the field of architecture are developed on the basis of strengthening international cooperation on different geopolitical spaces. Strategies of developing landscape architecture as well as research and educational services are presented in European Landscape Convention. For this reason this document is reviewed in the paper. International European study and research platform Le:Notre is one of the effective ways to develop integral and co-ordinated studies and research in landscape architecture. Having virtual easily accessible space for collaborative research, art and studies in landscape as its aim, Le:Notre is becoming a place where innovative knowledge-based products, which are significant internationally and reflecting regional specifics, are created. Researchers and teaching staff of the Faculty of Architecture of Vilnius Gediminas Technical University, including the author of this paper, for several years have been involved in the collaborative research on this platform and are looking forward to improving and widening the prospects for studies and research of landscape architecture at VGTU by working recently in a comprehensive modern European virtual study program in landscape architecture. It is strongly anticipated that this product will affect the quality of landscape studies at VGTU and encourage our students and junior researchers to deepen their knowledge in landscape architecture of Lithuania and other European regions.

Keywords: European Landscape Convention, Le:Notre project, landscape architecture, architectural studies, research.

GINTARAS STAUSKIS

Doctor of the Humanities (arch.), Assoc Prof., Dept of Urban Design, Vilnius Gediminas Technical University, Pylimo g. 26/Trakų g. 1, 01332 Vilnius, Lithuania. El. paštas Gintaras.stauskis@vgtu.lt

The author is involved in the European Union research programs since 1999. Current research fields are: landscape architecture and planning, sustainable urban mobility, accessibility of environment, recreation and urban health. The research results have been presented in numerous national and international publications and conferences.